

■ LEONIDA
TEODORESCU

Dramaturgia ca literatură

Întotdeauna, sau aproape întotdeauna, s-a vorbit de o așa-zisă criză a dramaturgiei în raport cu celelalte genuri literare și, dacă s-a spus cîndva că istoria criticii nu este decît o istorie a erorilor, acest lucru se aplică mai ales în „chestiunea” dramaturgiei. Cu timpul, fiind vorba, totuși, de un gen sinceretic, au apărut doi termeni, la fel de agreabili, adică dramaturgia a început să se afle într-o dublă criză — cea literară, pentru că dramaturgia este, oricum, de vreo sută cincizeci de ani, în urma romanului, și cea teatrală, pentru că dramaturgia este, oricum, de vreo cincizeci de ani, în urma artei spectacolului și, mai ales, a regiei. Și, totuși, dramaturgia rămîne genul cel mai discutat de vreo două milenii și ceva. De ce?

În primul rînd este vorba de o anume falsificare a criteriilor. Ca treaba să fie mai limpede voi apela la cîteva exemple. Primul. Se publică un roman polițist într-un tiraj curent de șaptezeci-optzeci de mii de exemplare. Nimeni nu se miră de nimic, toată lumea încadrează romanul în cauză în categoria literaturii de consum, distractive, de duminică etc. Nu începe nici un fel de discuție prăpăstioasă, de tipul, vai, în ce hal a ajuns romanul nostru, dacă amărita aia de carte s-a scos în optzeci de mii de exemplare. Exemplul nr. doi. O piesă polițistă de bulevard. La fel de proastă ca și romanul polițist de mai înainte. Face două sute de spectacole. Prima concluzie — asta e dramaturgia noastră... Vai, ce piese se scriu... Mai bine să nu le jucăm deloc. E o rușine națională! Cum, dom'le, așa e jucat la „cinșpe” teatre din România? Asta e literatura noastră dramatică?!?!?

Și mai intervine un lucru specific teatrului. Autorii pieselor de real succes la public devin foarte cunoscuți, aproape celebri, ceea ce nu se întîmplă decît rar în materie de proză. Sînt evidente cazurile cînd numai genul reprezintă momentul de atracție. Dar, în cazul prozei, doar practicarea speciei de succes nu aduce nici un fel de notorietate. Scriitorii celebri de romane polițiste sînt celebri, pentru că fac literatură (crează o tipologie, un stil, un mod de a vedea lucrurile etc.) și nu numai

pentru că practică un gen de succes. Pe cînd în teatru sînt autori de mare notorietate exclusiv datorită faptului că scriu într-o formulă de succes, chiar dacă n-au nici un fel de acoperire literară.

Astfel, însă, se creează un fals tablou reprezentativ al dramaturgiei, în care sînt amestecați dramaturgi de profunzime cu dramaturgi uneori lipsiți de orice valoare, dar nu mai puțin cunoscuți decît ceilalți. Așa s-a întîmplat întotdeauna cu dramaturgia și așa se va întîmpla mereu, probabil. În orice epocă literară, alături de dramaturgi extraordinari stăteau țepăn și țanțoș tot felul de nulități. Să ne amintim de epoca lui Shakespeare, să ne amintim de epoca lui Cehov, să ne amintim și de vremurile mai apropiate, de tot soiul de „furioși”, care se cățărau disperați pe tot felul de socluri, lăsînd senzația că uite acu' acu' vor deveni și ei clasici. Și senzațiile de acest soi sînt oarecum firești, pentru că în literatură tot ce este notoriu devine aproape automat un sistem de referință. Și pentru că în dramaturgie notorietatea nu este întotdeauna acoperită de valoare, se naște sentimentul de criză.

Un lucru se impune de la sine. Instrumentele cu care se apreciază dramaturgia trebuie să fie altele decît cele cu care se apreciază proza sau poezia. Disjuncțiile trebuie să fie operate în alte sfere decît cele în care se operează în mod obișnuit în proză sau în poezie. Și atunci este posibil ca senzația de criză să dispară.

Pentru că, cel puțin în ceea ce privește dramaturgia noastră actuală, ea nu trece prin nici un fel de criză. Și ea se impune, așa cum dealtfel se impune orice dramaturgie de calitate, în primul rînd prin valoare, prin ținuta ei literară. În al doilea rînd, dramaturgia noastră de azi reprezintă o stare dinamică, nu prin faptul că se scriu piese noi, cît prin faptul că trăim într-o reală epocă a unei mișcări dramaturgice. Dar trebuie să spunem că toate aceste lucruri sînt destul de puțin cunoscute. Se simte tot mai acut lipsa unor studii temeinice cu privire la starea și mișcarea dramaturgiei noastre, ca și lipsa unor preocupări sistematice cu privire la profilul dramaturgilor noștri, la diferite raporturi care se pot stabili între dramaturgi, opere etc.

Oamenii din afara vieții teatrale au o informație mai mult sau mai puțin întîmplată despre starea reală a dramaturgiei noastre, iar cei dinăuntrul vieții teatrale nu manifestă înclinații spre studii cu un caracter mai mare de generalizare și asta influențează în rău conștiința publică, mai ales prin nestabilirea unui contact estetic între publicul mai mult sau mai puțin avizat și dramaturgia noastră. Credem că a sosit momentul unei revizurii a activității noastre, momentul unui efort de aprofundare și de sinteză a problemelor esențiale ale dramaturgiei noastre.